

ספר משלי פרק ג

- (א) בְּנֵי תוֹרָתִי אֶל תִּשְׁכַּח וּמִצּוֹתַי יִצַר לְבָבְךָ:
 (ב) כִּי אֶרְךָ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:
 (ג) חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל יַעֲזֹבְךָ קִשְׁרִים עַל גְּרָגְרוֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל לִוַח לְבָבְךָ:
 (ד) וּמִצָּא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:
 (ה) בְּטַח אֶל יְדוֹד בְּכָל לְבָבְךָ וְאֶל בֵּינְתֶךָ אֶל תִּשְׁעֶן:
 (ו) בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישַׁר אַרְחֹתֶיךָ:
 (ז) אֶל תְּהִי חָכֵם בְּעֵינֶיךָ יָרָא אֶת יְדוֹד וְסוּר מֵרָע:
 (ח) רַפְאוֹת תְּהִי לְשֶׁרְךָ וְשִׁקּוּי לְעִצְמוֹתֶיךָ:
 (ט) כִּבֵּד אֶת יְדוֹד מֵהוֹנֵךְ וּמֵרֵאשִׁית כָּל תְּבוּאַתֶּךָ:
 (י) וַיִּמְלְאוּ אֶסְמֶיךָ שִׁבְעַת יְתִירוֹשׁ יִקְבְּיךָ יִפְרֹצוּ:

רש"י משלי פרק ג פסוק ט

מהונך – מכל מה שחננך אפי' מקול ערב (אל תקרי מהונך אלא מגרונך¹):

רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ח הלכה יב

אע"פ שההקדשות וחרמין והערכין מצות וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו ולא יהיה כילי, ויקיים מה שצונו נביאים "כבד את ה' מהונך", אעפ"כ אם לא הקדיש ולא העריך ולא החריס מעולם אין בכך כלום הרי התורה העידה ואמרה "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא":

ספר שבולי הלקט ענין תפילה סימן י

בפסיקתא רבתי דעשר תעשר: כבד את ה' מהונך קרי ביה "מחונך" שאם היה קולך ערב והיית יושב בבית הכנסת עמוד וכבד את ה' בקולך. חייא בן אחותו של ר' אלעזר הקפר הי' קולו נאה והי' אומר לו עמוד וכבד את ה' ממה שחננך. נבות היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע קולו פעם אחת לא עלה והעידו עליו אותם העדים בני בליעל ואבד מן העולם. מי גרם לו על שלא עלה לירושלים לכבד את הקב"ה במה שחננו, למה שכבר אמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' וגו' ואילו עלה לא אבד נפשו בעבור חמדת כרמו:

1. פרדס יוסף על ספר בראשית פרק כה פסוק כא: ובמשלי (ג, ט) כבד את ה' מהונך, פרש"י מכל מה שחננך אפילו מקול ערב, אל תקרא מהונך אלא מגרונך. הנה זה לא נמצא בשום מקום. ועיין בבית יוסף (או"ח סימן נ"ג) בשם שבלי הלקט ובאר היטב (שם סקי"ד) בשם פסיקתא, ועיין בהגהות מהגר"ז מרגליות על הפסיקתא. ובתניא רבתא:

ספר תורת המנחה לרבי יעקב סקילי (תלמיד הרשב"א) דרשה עג

ואלו השלשה ענינים שהאדם מכבד בהן השם ית' והם כנגד שלשה עולמות כללם שלמה המלך ע"ה בחכמתו במלה אחת, וזהו שאמר כבד את ה' מ"הונך", ומלת הונך משותפת מורה על הדיבור ועל הזמנת הגוף ועל הממון:

על הדיבור, כמו שארז"ל (ירושלמי פאה א) אל תקרי מהונך אלא מחונך, ממה שחנך האל והוא הדיבור שבו נבדל האדם מן הבהמה, וצריך האדם לכבד לשם ית' בתהילות ובשירות ותשבחות והודאות ותפלות בכל מוצא ומבטא שפתים בדיבור שכלי, וישמור פיו ולשונו שלא ישתמש בהם כי אם בדבר קדושה וחכמה כי לכך נוצר כח הדיבור במין האנושי. וכמו שארז"ל (ירושלמי ברכות א ב) אלו הוינא התם הוה בעינא תרי פומי, ר"ל אילו הייתי במעמד הר סיני והיה אומר לי הקב"ה תבחר מה אתן לך הייתי שואל ממנו שיתן לי שתי פיות אחד להשתמש בו במילי דשמיא ואחד להשתמש בו במילי דעלמא, וחזר ואמר וכל שכן עכשיו שאין לי אלא פה אחד ולא ניתן לי אלא להבדילני משאר בעלי חיים כ"ש שאין לי להשתמש בו בדבר חול אלא בדבר קודש לכבד בו לשם ית' וזהו כבד את ה' מהונך, מחונך:

וכן כבד את ה' מהונך, מהזמנת גופך ואיבריך, והונך כמו (בראשית כב ז) הנני בני, (שם כז יח) ויאמר הנני, (איוב ב ו) הנו בידך, (ירמיה ג כב) הננו אתנו לך, שהוא הזמנת הגוף, ור"ל כבד את ה' מהונך כבדהו מהזמנת איבריך ותיקון גופך, כלומר כבדהו באיבריך בעין ובאוזן וביד וברגל ובכל האיברים, שצריך אדם שלא ישתמש בכל איבריו כי אם בדבר היתר ובדבר מצוה ולא בדבר איסור כענין שנא' (ישעיה לג טו) נוער כפיו מתמוך בשוחד אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם עיניו מראות ברע, וכן כל שאר האיברים צריך שיקדש אותם ויזמינם לשם ית', וזהו כבוד שמים. והיינו כבד את ה' מהונך:

וכן בממונו צריך לכבדו לבנות מדרש או בית הכנסת, ולכתוב ספר תורה ושאר ספרי כתבי הקדש, ולהעניק לגר ליתום ולאלמנה ולהחזיק יד עני ואביון ולהחזיק ידי העוסקים בתורה, וכן לכל שאר דבר מצוה כל שאדם מפזר ומבזבז ומוותר ממנו לשם שמים זהו כבוד שמים. ולא עוד אלא אפילו במקח וממכר אדם מוזהר לכבד לשם ית' בממונו להיות משאו ומתנו באמונה, ויותר קצת משלו במדה במשקל ובמשורה ויצדק משלו ויתן ללוקח (ב"ב פח ע"ב):

ואם יעשה כן ויכבד השם ית' בדבר המטלטל יזכהו לכבדו בדבר המתקיים שהוא בפרי האדמה, וזהו שאמר כבד את ה' מהונך, שהוא דבר המטלטל, ואם תעשה כן, תכבדהו מראשית כל תבואתך בתרומות ובמעשרות ובבכורים. וזה שסמך פרשת משקולות לפרשת בכורים דכת' אבן שלימה וצדק יהיה לך ואמרו רז"ל (ב"ב שם) וצדק יהיה לך, צדק משלך ותן לו ובזה תזכה ויהיה לך ממון הרבה, והיינו דכת' יהיה לך. ומזה הממון תקנה קרקעות ותביא מהן ביכורים ותכבד בהן השם ית'.

ספר חסידים סימן קכט

כבד את ה' מהונך (משלי ג' ט') אתה קונה ארגז לשמור כסף וזהב יותר יש לך לקנות ארגז נאה להצניע ספריך ותפליך. כבד ה' מהונך ממה שהנאך יש לך קול ערב מצוה להתפלל. זה אלי ואנוהו (שמות ט"ו ב') התנאה לפניו במצות אתרוג נאה ולולב נאה וסוכה נאה וטלית נאה כן תעשה לכל חפצי ה'.

ספר חסידים סימן ערה

כבד את ה' מהונך (משלי ג' ט') כבדהו יותר מהונך שלך אם יש לך הון ועושר כסף וזהב וכל מחמדים אתה מכבדו קונה ארגז יפה ונאה וסוגרו בו כן תעשה לחפצי ה' שנאמר (דהי"ב ב' ד') והבית אשר אני בונה גדול כי גדול אלהינו וכתוב (שמות מ' ג') ושמת שם את ארון העדות וכתוב (שם כ"ה י') ועשו ארון (שם שם י"א) וצפית אותו זהב טהור וכתוב (מ"א ח' ט') אין בארון רק שני לוחות וכל המכבד את התורה לא יזלזוהו אבל יאמר לו אם יש לך הון אתה מכבדו ומייפהו להראות את יפיו לכל כן תעשה לחפצי שמים כי כל חפצים לא ישוו בה.

כבד את ה' מהונך שאם אתה רואה אש נופל על ביתך תציל מביתך תחילה חפצי שמים כגון ספרים וכל שהן חפצי שמים ואין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש
כבד את ה' מהונך כבדהו יותר ממי שנותן לך את הונך זהו אב ואם שנאמר (משלי י"ט י"ד) בית והון נחלת אבות ויותר מהם תכבדהו שהוא נתנו לאבותיך והם נתנו לך. ואם רבך שלמדך דברי אלהים חיים ואביך בבית הסוהר תחלה תציל את רבך שלמדך חפצי שמים וזהו מהונך יותר מהונך ואפי' אתה מכבד את הונך כבדהו כגון אמציה מלך יהודה שאמר ומה לעשות למאת הככר כסף ואמר לו הנביא שלא יוליכם ואיבד הכסף.

ספר חסידים סימן תתקכג

אם נפל לאדם שני ספרים לארץ והגביה האחד לא ינשק האחד עד שיגביה השני, ואם נפלו לאדם על קרקע ספר וזהב או מעיל או כל דבר יגביה תחלה הספר. וכן אם צריך להציל מן המים או מן האש ספרים ושאר דברים יקרים יציל תחלה הספרים משום שנאמר (משלי ג' ט') כבד את ה' מהונך מהונך פתרונו יותר מהונך. מי שנושא ספרים או טורח בספרים אל יעשה כאיש שאומר על הטרחים גדולים "אוי לי כמה טרחתי הרבה," לדברים שרצון הכורא חפץ בהם לא יתכן לומר כן. אם רואה אדם בספר טעיות הרבה שלא יוכלו לתקן לא יאמר "אין זה הספר ראוי אלא שריפה" אלא יאמר "זה הספר טעון גניזה."

ספר מטה אפרים - סימן תקפא סעיף כו

אם יש שליח צבור קבוע מתפלל השליח צבור. ואם לאו נוהגים להעמיד להתפלל סליחות מי שיש לו בנים וירא שמים שהוא שופך לבו ומפיל תחנונים מקירות הלב.

שבאותן הימים אנו תלויים בדין וצריך כונה גדולה. לפיכך ידקדקו הצבור לחזור אחר שליח צבור היותר הגון והיותר גדול בתורה ובמעשים טובים. למצא שיתפלל סליחות וימים נוראים. ושיהיה בן שלשים שנה שיש לו דעת מישבת שמשם ואילך מתחילין ימי זקנה. ולבבו נכנע ונשבר. וגם יהיה נשוי אשה. ואם לא נמצא בן שלשים. ראוי שעל כל פנים יהיה בן עשרים וחמש שנה. ונהגו לעבר לפני התבה פרנסי ומנהיגי הדור. שהמה יראי השם ויודעים בצער הדור ומכונים לבם ביותר ואם אי אפשר למצא מי שיש בו מעלות ומדות הללו כל ישראל בחזקת כשרים לתפלה. רק שצריך שיהיה מרצה לקהל. ויזהרו שלא יבאו לידי קטטות ומריבות. וכל המתפלל בחזקה אין עונין אחריו אמן. וצריך השליח צבור להוציא כל אדם בתפלתו. ואם יש לו שונא ומכון שלא להוציאו גם אוהביו אין יוצאין בתפלתו ואין למנות שליח צבור סומא בימים נוראים אף שיודע התפלות והפיוטים בעל פה. אם לא שאין שם אחר שראוי להיות שליח צבור (עין בשאלות ותשובות חות יאיר ובשאלות ותשובות יעב"ץ):